

POTOMCI SA SVIH STRANA SVIJETA

PRIČA O LOZI ŠTAMBUKOVIH

Praški majstor u 18. stoljeću u Selcima na Braču utemeljio je kamenoklesarstvo i jednu od najpoznatijih bračkih obitelji

AUTOR:

- [Karmela Devčić](#)
- OBJAVLJENO:
• 26.03.2018. u 22:30

Nedavno preminuli karikaturist svjetskog glasa Davor Štambuk (lijevo) i pjesnik i diplomat Drago Štambuk

Od 2013., kad je bila 300. obljetnica ugovora kojim je otkupljena sloboda prvog bračkog Štambuka, Jana Antonina, sa svih strana svijeta u Selca na Braču dolaze njegovi potomci, od kojih se mnogi nikad nisu vidjeli

Bračko je klesarstvo krenulo od češkog majstora, veslača na mletačkoj galiiji kojeg je lokalni veleposjednik u 18. stoljeću otkupio, dao mu slobodu i zadržao na otoku. Od tog istog čovjeka, **Jana Antonína** (Ante ili Antuna) **Standela**

Perghera nastala je i loza Štambukovih; štoviše, svi Štambukovi, rasijani po zemlji i svijetu, od Brača do Čilea, vuku podrijetlo od Čeha koji je kao veslač stigao na Brač.

VEZANE VIJESTI

- ČOVJEK KOJI JE PRIHVATIO OVOZEMALJSKOG VRAPCA U RUCI Neštedimice je, neopterećen krivnjom trošio život, u inat debelim popovskim licemjerima

Jedan od potomaka, **Vjenceslav Štambuk**, 1905. je u Selcima osnovao prvu bračku kamenoklesarsku obrtničku školu. Prvih ju je godina vodio Čeh Vaclav Barda.

A baš je Jan Antonín, prvi brački majstor klesar, a Pražanin, udario temelje tradicije bez koje bi današnji Brač, makar je klesarstva odavno već malo, kulturološki bio bitno okrnjen, nezamisliv.

Kako je točno Pražanin Standel Pergher stigao na Brač ipak se sa sigurnošću ne zna. U to doba Venecija je već tri stoljeća vladala Dalmacijom, od 1409. godine. To je još uvijek vrijeme doseljavanja i u mala otočka mjesta, bilo da su ljude dovodila izgnanstva i ratovi, politika, slučajnosti, osobne sudbine, avanturizam, razni su motivi, ne samo i isključivo ekonomski razlozi. Legenda kaže da je zbog oluje galiija u kojoj je stigao Standel Pergher morala pristati u Pučišćima.

Dr. **Dražen Štambuk**, nekad prorektor splitskog sveučilišta, piše da je mletačka galiija Vendramin na otok stigla 1710. godine.

Brački veleposjednik **Matej Nižetić** trebao je klesara, a takvog majstora u to doba dobiti na otok nije bilo lako, zalud svom kamenolomu Svetog Mikule kod Selaca, kojeg je baš u to doba Nižetić otkupio.

Majstor klesar

Slučaj je htio da je na galiji bio školovani češki majstor klesar, pa je Bračanin s kapetanom Vendramina ugovorio da mu Jana Antonína otpuste za naknadu od 558 lira. Jan Antonín nije veslao na običnoj vojnoj galiji, bio to je generalski, zapovjedni brod mletačke mornarice.

Ne zna se kako je vrsni klesar završio kao veslač na mletačkoj galiji. Možda je počinio kakav prijestup zbog kojega ga je grad Prag prodao Veneciji, pomorskoj sili, makar tada već na zalazu, kojoj je veslača uvijek manjkalo. Možda ga je neki loš usud zadesio u Veneciji ili negdje drugdje, a možda je naprosto otet, odveden na galiju i primoran živjeti u sužanjstvu.

Ugovorom se obvezao Mateju Nižetiću klesarskim radovima otplatiti sumu koju je za njega platio. Učinio je to u tri godine i dva mjeseca, vrhunski klesar i graditeljski majstor zidao je na Braču kamene kuće i palače. Potom postaje - slobodan građanin i nastavlja dalje raditi s kamenom. U Pučišćima, mjestu gdje je veliki kamenolom poznata bijelog kamena, radeći s domaćim ljudima, isticao je da je podrijetlom iz Praga, gdje se za klesara, tamo kod kuće, školovao čitavih šest godina.

Među ondašnjim je Bračanima uživao ugled, oslovljavalo ga se s Mistro Antonio, to će reći majstor Ante. Jan Antonín dolazi iz poduzetničke obitelji, otac mu je bio kožar, izrađivao je rukavice, živjeli su u obrtničkoj četvrti Praško Novo Mjesto, danas širem centru češke prijestolnice koji je pod zaštitom UNESCO-a.

Pražanin na Braču, možda nostalgičan, gajio je strast za rodoslovljem, često pripovijedao o svojem rodoslovlju (na

njemačkom Stambuch). Otočani, poznato je, nadimak začas nađu svakome, ubrzo je Standel Pergher, baš zbog te opsjednutosti rodoslovljem, Stambuchom, postao - Štambuk.

U dokumentu iz 1713. godine, tzv. ugovoru slobode, javni bilježnik uz njegovo je ime napisao na talijanskom: "detto Stambucco" - "zvan Štambuk".

Trebala su minuti stoljeća da se rodi još jedan Štambuk koji za rodoslovlje gaji strast nalik na onu koju je imao Jan Antonín. Zagrebački stomatolog **Dario Štambuk** prije tridesetak godina počeo je proučavati rodoslovlje Štambukovih.

Mario, Maja i Dario Štambuk, zagrebački stomatolog koji je prije 30 godina počeo proučavati rodoslovlje obitelji, udruženi u Udrugu Štambuka, ove godine namjeravaju izdati knjigu o svojoj lozi

Od Tajlanda do Argentine

- Dobio sam četvero djece, poželio da oni znaju svoje podrijetlo, pogotovo što je tada bio rat, veliko je bilo raseljavanje i baš to raseljavanje me motiviralo da svoje pretke stavim na papir. Jer ono što je zapisano ostaje u povijesti, ostalo se zaboravlja - o svojim će motivima Dario Štambuk.

Don **Stanko Jerčić**, svećenik u župi Selca, s povjerenjem ga je pustio u tamošnji župni arhiv.

- Dao mi je da slobodno sjedim i tjednima listam, proučavam matične knjige od 1747. naovamo. Zamislite, i prvo dijete upisano u njima je Štambuk - kaže Dario Štambuk i okrene se **Maji Štambuk**, zagrebačkoj sociologinji, rođenoj u Selcima, pa kaže: - To obavezno mora biti dio knjige, to moramo slikati. Jer Štambukovi, dometne **Mario Štambuk**, još jedan od Štambukovih koji su se povezali u Udrugu Štambuka, namjeravaju ove godine izdati knjigu o njihovoj lozi.

Danas je u rodoslovlje što ga je minuciozno rekonstruirao Dario Štambuk upisano više od 1900 ljudi. Za svakoga od njih točno se zna kako je povezan s onim prvim Štambukom, Janom Antonínom. Zanimljivo je da u rodoslovlju ne nalazimo karikaturista Davora Štambuka.

- Bio je boem, jedva se sjetio imena dida... Taj je Štambuk crveno vino i seksualnu revoluciju volio više od zapisivanja svojeg podrijetla, a i već mu je djed otišao s Brača. On je doista bio građanin svijeta... - s puno simpatija za nedavno preminulog Davora priča Dario.

Među današnjim Štambukovima u javnosti je dobro poznat i **Drago Štambuk**, pjesnik i diplomat, rođen u Selcima.

Dario Štambuk odradio je golem posao, osim svih imena, prezimena i detaljnih podataka, popisao je sve Štambukove po obiteljskim nadimcima, mjestima rođenja i smrti (ima ih do Tajlanda, preko Egipta, Australije, Bolivije i Argentine do SAD-a...), po zanimanjima (pa tako razlikuje kamenara, kamenoklesara, klesara, klesara majstora, klesara umjetnika; 12 je liječnika, 16 pravnika, osam stomatologa, jedan ustaški časnik, tri borca NOB-a, dva oficira JNA, dva biskupa, četiri svećenika - isusovac i dominikanci, jedan šef Titova protokola...).

Popisao ih je i po uzrocima smrti, devet ih je pogodio Prvi i Drugi svjetski rat, 24 je umrlo na porodu, jednog je skršio Alzheimer, 11 ih je umrlo od vrućice... U 18. i 19. stoljeću izvanbračna djeca žene iz roda Štambukovih "nisu bila diskriminirana ili odbačena, nego naprotiv bila su prihvaćena među Štambukovima", kaže Dario Štambuk.

Svako se kolovoza u Selcima na Braču skupe Štambukovi. Nije to obično obiteljsko okupljanje. Riječ je o susretu na kojem se prezimenjaci broje na stotine. Sve je počelo 2013. kad ih je iz cijele Europe, Sjeverne i Južne Amerike na Brač stiglo tristotinjak.

Našli su se tako u Selcima, njih tri stotine, kako bi obilježili tri stotine godina od potpisivanja tzv. ugovora slobode kojim je, nakon što je odradio otkup, njihov zajednički predak Jan Antonín dobio pravo na život slobodna građanina. Svi su Štambukovi, po cijelom svijetu, podsjeća Dario Štambuk, od tog jednog, Jana Antonína.

U rujnu 2015. uputila se skupina Štambukovih, organizirano, do Praga. Otišli su obići i crkvu Sv. Vojtěcha, neveliko zdanje iz 13. stoljeća, danas okruženo četverokatnicama. Tamo je kršten Jan Antonín Steinpryda, rođen u Praškom Novom Mjestu 4. lipnja 1688., sin oca Ondřeja i majke Anne.

Hvarska loza

U istoj je crkvi kršteno i šestero njegove braće **Josef Hynek, Václav Prokop, Matěj, Josef Leopold, Augustin František** i **Samuel František**. Zanimljivo je da je svakome od braće prezime pisano drugačije (Steinpryd, Stranperger, Stajnpregner, Stanprent, Sstopren, Stanprener i Stayprenner), što za to doba i nije izuzetak. Žena u toj generaciji obitelji nije bilo.

U toj crkvi Sv. Vojtěcha, gdje su kršteni preci današnjih hrvatskih Štambuka, orgulje je nerijetko svirao **Antonín Dvořák**.

Jan Antonín, prvi Štambuk, na Braču je zasnovao obitelj, ubrzo nakon dolaska ženi se Frankom iz pučiške obitelji Bokanić koja je pripadala nižem bračkom plemstvu i čija se obitelj također bavila kamenarstvom, klesarstvom i graditeljstvom. Ova veza ujedinila je klesarske gene s obje strane, reda podatke sociologinja i Bračanka Maja Štambuk.

Imali su pet sinova i tri kćeri. Svi sinovi bili su klesari. Jedan od njih odlazi raditi na Hvar, ondje se u Vrbanju zaljubio, ostao i započeo hvarsku lozu Štambukovih. Umirovljeni hvarski biskup, **Slobodan Štambuk**, spomenimo, nije Hvaranin, on je od bračkih Štambuka, onih iz Selaca.

Punih stotinu godina svi Štambukovi na Braču bavili su se isključivo klesarstvom, stoga ne čudi da je baš Štambuk postao začetnik obrade kamena po kojoj je Brač poznat u svijetu. Od bračkog kamena dijelom je građena Bijela kuća u Washingtonu kao i palača Ujedinjenih naroda u New Yorku, zgrade parlamenta u Beču i Budimpešti, Meštrovićev paviljon u Zagrebu, koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog i zgrada HNB-a u Zagrebu. Od tog su kamena, čija je kvaliteta prepoznata još za doba cara Dioklecijana, gradili od Istre do Bospora.

Selca u vrijeme dolaska prvog Štambuka imaju samo oko 260 stanovnika i ubrzano rastu. Štambukovi su iz generacije u

generaciju sve brojniji, zasnivaju obitelji, od kojih mnoge imaju vlastite kamenolome i svoja tržišta. Posjedi i tržište nasljeđivali su se zajedno s klesarskim zanimanjem. Brojni klesari i kamen s otoka čine da je kamenarstvo uskoro postalo najvažnija grana bračkog gospodarstva. Kvalitetom odskaču, tržište šire i izvan Europe, tako Štambukovi postaju sve imućniji, djecu šalju na školovanje po europskim sveučilišnim centrima, osobito u Beč i Prag. Vezu s Pragom i tamošnjom rodbinom očuvat će i kasnije generacije.

Klesari, ali i kipari

Među Štambukovima je puno kipara. Stanoviti **Andrija Štambuk** u Čileu je 1879. sagradio monumentalni spomenik vojnicima palim u ratu. Romeo M. Štambuk, također iseljenik u Južnu Ameriku, tamo je ostavio spomenik majci, spominje Maja Štambuk i pogled spontano svrne na skulpturu Majka i dijete što ju je od bračkog kamena isklesao **Gorislav Štambuk**, koji je studirao u klasi **Koste Angeli Radovanija**. Kip u svojoj zagrebačkoj stomatološkoj ordinaciji čuva Dario Štambuk.

Gorislav Štambuk, sin oca klesara, izvrsno je poznao kamen. Za njega su govorili da je na Akademiju došao već kao gotov kipar. Imao je doduše tek samostalne izložbe, redom popraćene izvrsnim kritikama.

U Selcima je krajem 19. stoljeća živio i radio, dodaje Maja Štambuk, osobito puno na Palači Štambuk i Malom palacu te na groblju (grobne kapele, grobovi...), umjetnički klesar i graditelj **Ivan Kanova Štambuk**. Ovaj majstor klesarstva, ujedno i graditelj, svoj najveći posao obavio je sudjelujući u gradnji i izradi svih arhitektonskih ukrasa na Palači Štambuk, uresio je brojna pročelja zgrada po Sarajevu, a i u roditeljskom Malom palacu.

Talijani su zapalili Selca 1943. godine, uništili su oko 85 posto kuća u mjestu. Među njima su bila oba palaca i mnoge druge

Štambukove kuće. Do danas najveće zgrade uglavnom nisu obnovljene.

Od roda Štambukovih je bio, spominje nam dalje Maja Štambuk, i klesar Karmelo, dapače bio je baš iz obitelji koja je i osnovala prvu klesarsku školu na Braču. Prepoznajući njegov talent, braća ga šalju u Prag. Ondje je diplomirao na dva odsjeka praške Umjetničko-industrijske škole. Izlagao je već na povijesnoj Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi održanoj u Splitu 1908. te ubrzo i na izložbi "Nejunačkom vremenu u prkos" 1910. u Zagrebu. Na ovim izložbama izlažu i **Meštrović, Bukovac, Ivan Rendić, Celestin Medović.**